

TOMA COCI IU I DIC IONARUL DE IDEI AL COLII ACTIVE

Asist. univ. dr. **Steliana Lefter**,
Prof. univ. dr. **Viorel Nicolescu***

Rezumat

Toma Coci iu (1887-1986), unul dintre cei mai activi i longevivi pedagogi ai colii active din Romania, de numele c ruia se leag întemeierea celebrei „ colii de experien de la Blaj”, dup care a r mas o bogat arhiv , ce oglinde te str danii, proiecte, împliniri i visuri, i-a propus, printre altele, elaborarea unui cuprinz tor „Dic ionar de idei al colii active”. Textul manuscris, inedit în totalitate pân acum, reune te o suit de fi e cu idei emblematice privind termeni pedagogici fundamentali. Studiul de fa î i propune s prezinte acest efort.

Cuvinte-cheie: Toma Coci iu, pedagogii alternative, coala experimental de la Blaj, studiu individual, experienta copilului.

Abstract

Toma Coci iu (1887-1986), one of the most active and long-living pedagogues of the Romanian Active School, who's name is linked to the founding of the famous „Blaj Experimental School”, left a rich archive behind, mirroring his efforts, projects, hopes and dreams. He aimed to elaborate - among other things - a comprehensive „Dictionary of Ideas of the Active School”. The manuscript, unpublished until now, contains a series of files on emblematic ideas concerning fundamental pedagogical terms. This article tries to present Coci iu's efforts in this direction.

Keywords: *Toma Coci iu, alternative education, Blaj experimental school, individual study, child experience.*

Istoria pedagogiei atest faptul c dreptul la „nemurire” nu este rezervat a priori doar celor ce în via au de inut înalte titluri i func ii c ci nu de pu ine ori la acestea acced, al turi de cei îndrept i, adev rate cohorte de nimicitori ai spiritului, ale c ror „fapte” las r ni adânci, care nu se cicatrizeaz u or. „Regele” a fost de multe ori „gol”. Adev rul îns , care nu de pu ine ori a fost îngropat, uitat, blamat nu poate fi ucis. Au fost oameni care au murit zâmbind murmurându-l. i pedagogia i-ar putea scrie o istorie care s arate durerosul proces de dezv luire- ocultare a adev rului. i poate pentru adev ratul ei triumf acest lucru ar fi necesar ca o opera ie ce permite o nou demnitate ontologic .

* Universitatea Petrol-Gaze Ploie ti, România
steliana.lefter@yahoo.com

În ceea ce privește adevărata istorie a pedagogiilor alternative, aceasta reînvalorează un contribuitor, ignorând ierarhiile de scaun și fotolii. Astfel, alături de personalități precum Maria Montessori sau Peter Petersen, profesori de înalt prestigiu, stau cu egală cinste Celestin Freinet sau Toma Cociu, institutori care au trăit cu întreaga lor ființă actul creator al pedagogiei. Opera tuturor celor ce sunt de această factură confirmă afirmația lui Paul Valéry: „Scriu pentru a încerca, pentru a face, pentru a prelungi, pentru a preciza, nu pentru a dubla ceea ce a fost” (Paul Valéry, 1957, p. 17).

De numele lui Toma Cociu (28 august 1887-26 mai 1986) se leagă nu doar un important experiment, ci, am zice, o mare izbândă: *coala de experiență de la Blaj*, înființată și condusă de el în 1928, care devine în 1930 *coala de experimentare în domeniul colii active*. A funcționat, cu deplină succes, până în 1943, cu elevi ai claselor I-VIII. Azi, cu întârziată recunoaștere, coala poartă numele ctitorului ei.

La lucrurile publicate (inclusiv manuale școlare, povești și basme) în timpul vieții autorului se adaugă volume postume (vezi, de exemplu, Toma Cociu, 2003; Toma Cociu, 2012) și se valorifică pagini dintr-o întinsă corespondență cu personalități precum Ion Agârbiceanu, Adolf Ferriere, I. I. Gabrea, Vladimir Ghidionescu, Simion Mehedinți, Ion Nisipeanu, Radu Petre, I. C. Petrescu, Sextil Pușcariu ș.a. (vezi Toma Cociu, 2007; Toma Cociu, 2008). A editat, de asemenea, revista „Răsună, Soare” (1928-1943).

Dar dincolo de toate acestea, bogata arhivă a profesorului, îngrijită și cercetată cu nemărginită dragoste și devotament de fiica Domniei Sale, profesoara Elena Moldovan, în casa familiei din Blaj, deține, ca o fântână cu apă vie, zeci de manuscrise, de texte finite sau în curs de definitivare, un vast laborator de idei, căci Toma Cociu și-a trăit întreaga viață cu egală ardere, căutând să surprindă tâlcurile vieții și ale educației (vezi, de exemplu, Viorel Nicolescu, Steliana Lefter, 2011, studiu care prezintă 111 idei caracterizând coala Experimentală Blaj în opinia lui Toma Cociu. Acestea sunt în sine doar o selecție dintr-o serie mult mai cuprinzătoare).

Prin amabilitatea doamnei profesoare Elena Moldovan suntem în posesia temporară a manuscrisului ce atestă preocuparea lui Toma Cociu pentru elaborarea unui *Dicționar de idei al colii active*. Compoziția de antieră a acestuia reunește o suită de plicuri ce adună fiecare, prin fișe de dimensiunea 15/10,5 cm (1/4 dintr-o pagină A4), scrise cu cerneală, posibile răsfoiri și seve-idei, în vederea elaborării unor termeni ai dicționarului în cauză.

Însumate, fi ele sunt în număr de 696, repartizate după cum urmează pentru cei 25 de termeni avuți în vedere: 1. *Cercetare* (71), 2. *Dialog* (9), 3. *Disciplină* (5), 4. *Economie* (4), 5. *Examen* (34), 6. *Experiment* (49), 7. *Exprimare* (8), 8. *Informație* (21), 9. *Inițiativă* (17), 10. *Lecție* (47), 11. *Manual* (13), 12. *Matematică* (41), *Material* (19), 14. *Metodă* (63), 15. *Pedagogie* (61), 16. *Predare* (39), 17. *Producție* (12), 18. *Psihologie* (21), 19. *Relație* (10), 20. *Studiu individual* (33), 21. *coală* (15), 22. *tiință* (27), 23. *Trcere* (2), 24. *Treburile ale vieții* (22), 25. *Universitate* (30).

În unele cazuri autorul citează sau trimite la autori care pot fi emblematici pentru o anumită atitudine. Fără epuiza, găsim astfel referințe la G. Lombardo Radice, Ad. Ferriere, L. Tolstoi, Pestalozzi, J. Piaget, A. Gide, K. Uinski, G. Călinescu, I. Iordan, E. Petrovici, Comenius, E. Lovinescu, de Gaulle, A. Binet, Hegel, Makarenko, t. Zissulescu, M. Sadoveanu, Pisarev ș.a., dar și referințe la Marx sau Lenin, I. T. Ogorodnikov sau oficiale ori oficioase din ziarul „Scânteia”.

Din inventarul menționat mai sus reproducem exemplificativ:

Cercetare

1. Elevul, studentul (...) are libertatea de a-și alege tema de studiat.
2. Elevul, studentul (...) învață cercetând și cercetează învățând.
3. Subiectul temelor să fie simplu.
4. Elevii etc. își aleg temele ce se potrivesc cu dispozițiile lor firești.
5. Clasa plimbare-cercetare metodă pluridisciplinară.
6. A conduce la sursele ce indică tema.
7. Abordarea temelor prin prisma mai multor discipline.
8. Copilul e considerat cercetător, explorator, savant, poet, filosof (L. Radice).
9. La studiu, de exemplu, pâinea, tema, culege referințe din geografie, fizică, chimie, istorie, igienă.
10. Tema, odată aleasă, devine obligatorie.
11. Teme în locul disciplinelor.
12. Cunoștințele pe teme potrivite vieții.
13. A organiza studiul ca act de căutare, de cercetare.
14. Tot ce stă în legătură, toate se întresc prin cercetare continuă (Comenius).
15. Temele se numesc: unități naturale, centre de interes, centre de viață, complexe, focare, serii, coordonate, cursuri, liant, zonă de lucru, câmp de studiu, arii funcționale, blocuri, grupare, lanțuri, noduri, cadre de referință, pivot.

Dialog

1. Între cine propune și cine dispune se angajează dialog.
2. Dialogul cântărește cantitatea, calitatea cunoștințelor, nu e dispută, e colaborare.
3. Dialogul e forma cea mai cuprinzătoare.
4. Colarul expune rezultatul sub forma conferinței care, la rândul ei, naște dialog.
5. Din dialog nimeni nu rămâne nici învins, nici învingător.
6. Dialogul respectă diferențele și aduce la un numitor comun divergențele.

Disciplină

1. Disciplină: un drept pentru mine e o datorie pentru alții, dar și o datorie a mea e un drept pentru alții.
2. Elevii contribuie la conducerea școlii organizând alegeri, constituind tribunale în miniatură.
3. Opinia colectivă asigură disciplina.
4. Disciplina liber consimțită împacă independența cu trebuința de dependență.

Economie

1. Economie – element component al acțiunii.
2. Educația depinde de condițiile economice.

Examen

1. Norocul la examen nu a dispărut din viaa universitară și nici preferința examinatorului pentru memorare și reproducere aidoma de către studenți.
2. La examen candidatul nu ține o întrebare din una sută, trage chiar pe aceeași cade. Ori, invers, ține o întrebare din una sută, trage pe aceeași reușește.
3. Deprinderea de a utiliza exclusiv memoria la pregătirea examenelor (I. Iordan).
4. Emoția – element component.

Experiment

1. Experimentul de la Blaj a dat formă de activitate proprie (Ad. Ferriere).
2. Experimentul a învins convenționalismul.
3. Experiment pentru a convinge, pentru a orienta.
4. Am căutat și am găsit o cale națională proprie.
5. Experimentul nu are strălucire, are forță interioară.
6. Experimentul nu încarcă memoria elevilor cu ce le este disponibil lor în bibliotecă.

7. Experiența socială a copilului se interiorizează.
8. Metodelor verbale experimentul le-a opus inițiativa proprie și creația.
9. Experimentul oferă ocazii spre a se naște probleme.
10. Experiența arată unde este adevărul, unde rezidă eroarea.
11. Am dat posibilitate elevului să spun lucrurile după propria putere și capacitate. Răspunsul său nu e reproducere mecanică.
12. La explorarea mediului în râpa de la Lupan am găsit fosile de melci de apă. De aici s-au retras apele Târnavei. Colecția, expoziția.

Exprimare

1. Exprimarea formează, manifestă aptitudinile.
2. Extinderea sistemului de referate.

Informație

1. Cu cât crește informația, cu atât crește necunoscutul.
2. Informațiile – izvoare de energie.
3. Izvoare de informație: manuale, cărți, fotografii, grafice, filme, diapozitive, filme, plăci de patefon, benzi de magnetofon, casete etc.
4. Informațiile se amplifică ca un ghem ce sporește neîncetat și sigur.
5. Prelucrarea informației pe teme.
6. Deprinderea de a acumula noi informații.

Inițiativă

1. Inițiativa colarului este modul personal de a se realiza.
2. Temelia educației este inițiativa colarului, a studentului.
3. Stimularea inițiativei proprii.
4. Condiții pentru manifestarea inițiativei la elev, student (L. Tolstoi).

Lecție

1. A fi sau a nu fi tocilar (I. Iordan).
2. Copiii să-și pună ei înșiși întrebări la lecție.
3. Eficiența lecției implică metoda activă (t. Zissulescu).
4. Elaborarea de monografii profesionale.
5. În învățarea cunoștințelor arată dependența lor.
6. Ceea ce vine întâmplător risipit, coala dă sistematic.

Manual

1. Manualul = feud didactic.
2. Întâlnim elevi, studenți care „rod” cartea/ manualul = rozători.
3. Capacitatea elevului, studentului de a se desprinde de manual.

Matematic

1. A găsi raportul dintre lucruri. A alege idei. A inventa mijloace “este matematic”.
2. Explorare în matematica realității.
3. Matematizarea unei situații concrete.
4. Matematizarea cu caracter aplicativ.
5. Limbajul matematic inefabil (E. Lovinescu).
6. Lecția de matematică este în același timp lecție de economie agrară, industrială, de istorie, de statistică (U. Inski).

Material

1. Profesorul nu se substituie materialului.
2. A lua și a relua același material sub alte și alte înfățișări.
3. Elevii, studenții și profesorii aleg materialul, și fac referate.
4. A aduna în focar ce natura le oferă risipit (Pestalozzi).

Metodă

1. Metoda este proces de cucerire, apoi de posesie.
2. A încerca metoda pe probleme reale.
3. Metoda este instrument de acțiune.
4. Metoda este o formă de mișcare a conștiinței.
5. Metoda stimulează și orientează calea elevului, studentului.

Pedagogie

1. Pedagogia se întemeiază pe fapte pozitive.
2. Pedagogia are noblețea studiului științific. Învinge incertitudinea.
3. Pedagogia este acțiune sistematică.
4. Pedagogia este știință normativă și tehnică de acțiune.
5. Să ne întoarcem la izvoarele pedagogiei clasice universale.
6. Pedagogia = descoperiri și adnotări.
7. În primul rând, rațiuni de ordin pedagogic.
8. Interes viu față de noile orientări în pedagogie.
9. Pedagogia este știință încă foarte grea (Piaget).

Predare

1. A da de-a gata înseamnă să scurteze elevului capacitatea de a se informa.
2. Ascultarea devine principala activitate a lecției.
3. Învățământul predat – transmiterea informațiilor de-a gata.
4. În locul expunerii, metode active.

Producție

1. Pestalozzi la Neuhaus a îmbinat instruirea cu munca productivă a câmpului.

2. Elevii trec treptat de la o ramură de producție la alta.
3. Produsul colii – elevi bine educați.

Psihologie

1. Să studiem copilul în procesul de învățare activ.
2. Ah, am trăit prea prudent până azi (A. Gide).

Relație

1. Dacă noi iunea, principiul au fost însuși te de-a gata, fără experiență, se întâmplă ca elevul, studentul să nu recunoască relațiile.
2. Relații între obiecte, fenomene, stări.
3. Cine ține regula din gramatică și nu o aplică, nu o ține, cine nu ține regula, și o aplică o ține.

Studiu individual

1. Capacitatea de a studia nu se pierde niciodată.
2. Studiu în loc de a țipi pe de rost.
3. Condiții optime pentru studiul individual.
4. Nu izolare în individualism.
5. Studiu: corelativ, asociativ, comparativ, diferențiat.
6. Elevii să observe singuri planta. Ideea vieții activă a lui Pestalozzi (Uinski).
7. Munca individuală și reflectarea în comun să se cheme, să se echilibreze.

coală

1. Coala cultivă oameni, nu papagali (Comenius).
2. Coala urmărește să elibereze persoanele, să le facă autonome.
3. Coala transformă societatea, nu invers.
4. Spirite neconformiste, dotate cu originalitate.
5. Tratează cazurile excepționale cu imaginație.

tiință

1. Nu căuta săperi, caută adevărul (Hegel).
2. A ține în seamă cunoaște un lucru cu argumente (Comenius).
3. Elevii, studenții descoperă știința în loc să repete formulele ei verbale.
4. Tânărul ce primește știința de-a gata nu e capabil să o stăpânească.

Trcere

1. Crearea unei atmosfere de încredere.
2. Confuzia și neîncrederea din trecere.

Trebuin e ale vie ii

1. Folosind cunoștințele pentru trebuințele noastre (Aug. Comte).
2. Trebuințele omului sunt tratate istoric.
3. Instrumente pentru nevoile zilnice (E. Key).
4. Pe axa trebuințelor vieii: alimentație, căldură, lumină, aer rar, unelte proprii, am îmbinat ramurile de știință cu ramurile de producție.

Universitate

1. Neputința universității de a se reforma înseamnă prăbușirea ei (de Gaulle).

Este ușor de constatat că ne aflăm în miezul unui vast câmp, lectorul neobosit citește și selectează o „materie primă” cu care intenționează să pună în valoare ideile-ancor ale termenilor, vizându-se deopotrivă perspectiva teoretică și practică.

Desigur, un nou excurs prin labirintul de fapte și idei al istoriei pedagogiei poate identifica și scoate la suprafață și alte texte fundamentale, care să întregescă perspectiva oferită de Toma Cociu. Oricum însă, strădania lui marchează începutul unui proiect, am putea zice, în permanentă desfășurare, care evidențiază starea de fapt a misterului uman. Importante sunt, deopotrivă, și întrebările, și răspunsurile. Viața și opera lui Toma Cociu corespund integral unei asemenea situații.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Cociu, Toma. *Jocul faptelor. Contribuții practice la coala de experimentare din Blaj*, ediție îngrijită de Elisabeta Voiculescu, prefață de Viorel Nicolescu. Alba-Iulia: Editura Aeternitas, 2003.
- Cociu, Toma. *Pagini de corespondență . I. Corespondența privată*, ediție îngrijită, prefață și note de Marcela Ciortea. Brașov: Editura Aldus, 2007.
- Cociu, Toma. *Pagini de corespondență . II. Corespondența oficială*, ediție îngrijită, prefață și note de Marcela Ciortea. Brașov: Editura Aldus, 2008.
- Cociu, Toma. *Tehnica pedagogică de cercetare și creație*, cuvânt înainte de Florea Voiculescu. Baia-Mare: Editura Surorile Lauretane, 2012.
- Nicolescu, Viorel & Lefter, Steliana. *Coala de experiență de la Blaj*. În: Horațiu C. Catalano (coord.). *Dezvoltări teoretice și instituționale în alternativele educaționale*. Pitești: Editura Nomina, 2011, pp. 49- 51.
- Valery, Paul. *Proposuri concernant*. În: Paul Valery. *Oeuvres*, vol. II. Paris: La Pléiade, 1957.